

ΤΟ ΤΡΑΥΜΑ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ

ΕΛΕΝΑ ΣΥΡΜΑΛΗ

ΕΛΛΗ ΑΝΙΤΣΗ

RISK SOCIETY

- ▶ Από τις ανεπτυγμένες χώρες έως τις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, η ιδέα του κινδύνου έχει οριστεί ως μια ολοκληρωμένη-συνολική εμπειρία που μας επηρεάζει όλους - τόσο πολύ έτσι ώστε να είμαστε μέρος αυτού που ο Ulrich Beck χαρακτήρισε ως «**risk society**» (Beck, 1992). Εάν οι κίνδυνοι είναι μυριάδες και διαφορετικοί σε χρόνο και τόπο, τότε το φαινόμενο της «παγκοσμιοποίησης» είναι η συγκολλητική ουσία που τους συνδέει μαζί. Σύμφωνα με τον Beck (2000: 11), η παγκοσμιοποίηση ισοδυναμεί με «τις διαδικασίες μέσω των οποίων η κυριαρχία των εθνικών κρατών υπονομεύεται από διακρατικούς φορείς με ποικίλες προοπτικές εξουσίας, προσανατολισμούς, ταυτότητες και δίκτυα». Αυτό που μας λέει ο ορισμός είναι ότι δεν μπορούμε να ζούμε και να κατανοούμε τη ζωή μόνο κάτω από όρια του εθνικού κράτους. Με άλλα λόγια, κάθε «άνθρωπος» δεν είναι «νησί». Αντίθετα, είμαστε βαθιά συνδεδεμένοι μεταξύ μας, με μια σειρά επιρροών που καλύπτουν διεθνείς δραστηριότητες, οργανώσεις και το διεθνές δίκαιο, το εμπόριο, τα ταξίδια και τις επικοινωνίες (Bauman, 1998). (1)

- ▶ Για αιώνες η εξερεύνηση και το διεθνές εμπόριο έχουν φέρει τους λαούς του κόσμου μαζί, αλλά η παγκοσμιοποίηση διακρίνεται από τις προηγούμενες περιόδους για τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά.
 1. Το έθνος-κράτος έχει μεταβιβάσει μεγάλο μέρος των δυνατοτήτων λήψης αποφάσεων σε υπερεθνικούς οργανισμούς που εμπλέκονται στην πολιτική της διπλωματίας και του εμπορίου (όπως η ευρωπαϊκή Η Επιτροπή, τα Ηνωμένα Έθνη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα).
 2. Αποφάσεις σχετικά με την παραγωγή, την κατανάλωση και το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών είναι στα χέρια των πολυεθνικών εταιρειών των οποίων κύριο μέλημα είναι το κέρδος και όχι ο αντίκτυπος της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας σε συγκεκριμένους τόπους και πληθυσμούς
 3. Τα ταξίδια έγιναν εύκολα, φθηνά και σχετικά γρήγορα, και «έχουν ανοίξει σε ένα μαζικό κοινό».
 4. Η τεχνολογία της επικοινωνίας, έχει κάνει διαθέσιμες πληροφορίες σχεδόν σε ολόκληρο τον κόσμο. (2)
- ▶ Η παγκοσμιοποίηση έχει φέρει μαζί της τόσο τις υποσχέσεις όσο και τις παγίδες. Πρόκειται πια για έναν περίπλοκο κόσμο.

ΤΟ ΘΥΜΑ- ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- ▶ **Οι περισσότεροι άνθρωποι θεωρούν δεδομένη την ύπαρξη του επίσημου συστήματος ποινικής δικαιοσύνης με τη μορφή που έχει λάβει σήμερα.** Το κάνουν αυτό γιατί δε συνειδητοποιούν ότι αυτή η μέθοδος αντιμετώπισης της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς δεν υπήρξε ο κανόνας καθ'όλη τη διάρκεια ιστορία.
- ▶ Πράγματι, **η σύγχρονη εκδοχή της ποινικής δικαιοσύνης είναι ένα σχετικά νέο φαινόμενο.** Στα χρόνια της ανθρώπινης ιστορίας που πέρασαν, η ευθύνη για την αντιμετώπιση των παραβατών ανήκε στο Θύμα και στους **συγγενείς του θύματος.** Δεν υπήρχαν «αρχές» που να απευθυνθεί κάποιος για βοήθεια και «επιβολή του νόμου». Θύματα αναμένονταν να φροντίζουν για τους εαυτούς τους και η κοινωνία προσχώρησε σε αυτή τη διευθέτηση. Αυτή η κατάσταση δεν περιγράφεται σε κανένα νόμο ή νομικό κώδικα.
- ▶ **Με σπάνιες εξαιρέσεις, δεν υπήρχαν γραπτοί νόμοι. Οι κώδικες συμπεριφοράς αντικατόπτριζαν τους ισχύοντες κοινωνικούς κανόνες.** Η κοινωνία αναγνώρισε τη δολοφονία και άλλες σοβαρές κακοποιήσεις ως mal in se (εντελώς απαράδεκτη ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ). Ωστόσο, εναπόκειντο στα θύματα ή στους συγγενείς, να αποφασίσουν τι πρέπει να αποφασίσουν κατά του παραβάτη.

- ▶ Τα θύματα έπρεπε να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν διατάξεις για τα θύματα. Η Κοινωνία αναγνώριζε ένα βασικό σύστημα αποζημίωσης και αποκατάστασης. Με απλά λόγια, η τιμωρία σημαίνει ότι ο δράστης θα υποφέρει αναλόγως του βαθμού βλάβης που προκλήθηκε με τις πράξεις του / της. Πολλές φορές, η αποζημίωση λάμβανε τη μορφή αποκατάστασης ή πληρωμής σε ποσότητα επαρκή για να επανέλθει το θύμα στην πρότερα κατάσταση. Αν ο δράστης δεν ήταν σε θέση να το αποκαταστήσει, οι συγγενείς του αναγκάζονταν να αναλάβουν την ευθύνη (3)
- ▶ Ένας πρωτοπόρος της θυματολογίας ήταν ο γερμανός, Hans von Hentig. Ως εγκληματολόγος, ο von Hentig πέρασε πολύ καιρό προσπαθώντας να ανακαλύψει αν υπήρχε εγκληματική προδιάθεση και ποιος παράγοντας συντελούσε ώστε να γίνει κάποιος εγκληματίας. Καθώς επικεντρώθηκε στα θύματα εγκληματικών πράξεων, ο von Hentig άρχισε να αναρωτιέται τι ήταν αυτό που έκανε το θύμα, θύμα. Ο Benjamin Mendelsohn, ένας δικηγόρος, εφάρμοσε τον όρο «Victimology». (4)

3. William G. Doerner, Steven P. Lab, 2012, «Victimology Sixth Edition», Elsevier 30 Corporate Drive, Suite 400, Burlington, MA 01803, USA, σ.6

4. William G. Doerner, Steven P. Lab, 2012, «Victimology Sixth Edition», Elsevier 30 Corporate Drive, Suite 400, Burlington, MA 01803, USA, σ.8-10

- ▶ Η Θυματολογία προορίζεται να είναι η επιστημονική μελέτη των θυμάτων (Drapkin και Viano 1974). Επί του παρόντος, οι «victimologists» τείνουν να αναλύουν και να διαχωρίζουν τα θύματα εγκληματικών πράξεων σε τρεις κύριες υποομάδες. Έτσι έχουμε:
 - **Τη γενική Θυματολογία**
 - **Την ποινική / αλληλεπίδρασης Θυματολογία**
 - **Την κριτική Θυματολογία.**
- ▶ Η γενική Θυματολογία είναι η μελέτη όλων εκείνων των ατόμων ή ομάδων που έχουν υποφέρει από βλάβη ή απώλεια, είτε είναι θύματα συγκεκριμένου εγκλήματος, γενικής καταπίεσης ή μιας φυσικής καταστροφής. Σύμφωνα με τον Mendelsohn (1976), αυτή η μεγάλη ομάδα περιλαμβάνει τα θύματα των εγκληματιών, του κοινωνικοπολιτικού περιβάλλοντος, του φυσικού το περιβάλλοντος, της τεχνολογίας, ακόμα και εκείνους που θυματοποιούνται. Οι επιστήμονες που ερευνούν αυτή την ομάδα μελετούν προληπτικά μέτρα, καθώς και εργαλεία βοήθειας για τα θύματα. Δεν θέλουν μόνο να μελετήσουν τα χαρακτηριστικά και τα αίτια της θυματοποίησης, θέλουν επίσης να καθορίσουν και τα διορθωτικά μέτρα.

- ▶ Η ποινική/ αλληλεπιδραστική Θυματολογία, είναι η μελέτη της δυναμικής μεταξύ των θυμάτων και των εγκληματιών..
- ▶ Η κριτική Θυματολογία αναπτύχθηκε ως απάντηση στον τρόπο με τον οποίο καθορίζονται και μελετώνται τα θύματα από τις δύο πρώτες υποομάδες. (5)

5. Brent E. Turvey, Wayne Petherick, 2009, «Forensic Victimology-Examining Violent Crime Victims in Investigative and Legal Contexts», Elsevier 30 Corporate Drive, Suite 400, Burlington, MA 01803, USA σ.8-10

Table 1–1 Hans von Hentig’s Victim Typology

Type	Example
1. The Young	Children and infants
2. The Female	All women
3. The Old	Elderly persons
4. The Mentally Defective and Deranged	The feeble-minded, the insane, drug addicts, alcoholics
5. Immigrants	Foreigners unfamiliar with the culture
6. Minorities	Racially disadvantaged persons
7. Dull Normals	Simple-minded persons
8. The Depressed	Persons with various psychological maladies
9. The Acquisitive	The greedy, those looking for quick gains
10. The Wanton	Promiscuous persons
11. The Lonesome and the Heartbroken	Widows, widowers, and those in mourning
12. The Tormentor	An abusive parent
13. The Blocked, Exempted, or Fighting	Victims of blackmail, extortion, confidence games

Source: Adapted from von Hentig, H. (1948). *The Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime*. New Haven: Yale University Press, pp. 404–438.

- ▶ Τα θύματα του εγκλήματος άρχισαν να λαμβάνουν ακαδημαϊκή προσοχή μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αναπτύχθηκε σταδιακά η ιδέα της κυβερνητικής- κρατικής ευθύνης σε σχέση με τα θύματα. Αυτή η ιδέα της «κυβερνητικής ευθύνης» βασίστηκε στην υπόθεση ότι οι πολίτες αποτελούν τα συμβαλλόμενα μέρη σε μια σιωπηρή κοινωνική σύμβαση, το «κοινωνικό συμβόλαιο» και δικαιούνται ασφάλισης έναντι κάποιων συνθηκών. Έτσι ξεκίνησε και η συζήτηση για την αποζημίωση των θυμάτων. Βάσει των αρχών της συλλογικής ευθύνης και της συλλογικής κοινωνικής ασφάλισης, το κράτος έχει καθήκον να αποζημιώσει τα θύματα για τραυματισμούς ως συνεπεία εγκληματικών ενεργειών (Dignan, 2005, σελ. 43). (6)

Table 11.1 Links between Victimological Theories

	Lifestyle Model [Hindelang et al., 1978]	Routine Activity Model [Cohen and Felson, 1979]	Victimogenic Opportunities Model [Cohen et al., 1981]	Dutch Model [Van Dijk and Steinmetz, 1979]
Opportunities of victimization	Lifestyle (e.g., the pursuit of occupational and recreational activities) determines our exposure to places and times with high risks of victimization: direct incidence on victimization	Presence of potential offenders Multiple conditions that make targets vulnerable	Geographic proximity with potential offenders The degree of exposure, e.g., visibility and access to persons or goods yearned for Perceived attractiveness of the target, e.g., symbolic or material value, capacity to resist	Proximity: in relation both to space and social relationship, e.g., the amount of time devoted by teenagers and young adults to leisure activities, women's rights, urbanization Exposure, e.g., the opportunity to commit a crime when the offender comes into contact with his or her victim; combines both technical components (e.g., unlocked doors) and social aspects (neighborhood watch, police surveillance) Attraction aroused within the offender varies according to the type of offense planned
Factors of vulnerability	Lifestyle (e.g., the pursuit of occupational and recreational activities) determines the prevalence of our associations with potential offenders: point incidence of victimization	Absence of guardians able to protect the target	Presence of deterrent elements	

Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

11

- ▶ Το φαινόμενο της τρομοκρατίας δεν είναι νέο. Ωστόσο «ακολούθησε» και αυτό το φαινόμενο τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης.
- ▶ Η τρομοκρατία εμφανίστηκε ειδικότερα με τις ακόλουθες μορφές:
 - 1) **πρακτική εναντίον δικτατορικών καθεστώτων**, με στόχο την αποκατάσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος
 - 2) **πρακτική εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων**, με άμεση επιδίωξη την αυτονόμηση συγκεκριμένων περιοχών ή την δημιουργία νέων κρατών
 - 3) **εισαγόμενη τρομοκρατία** η οποία αναπτύσσεται σε μια χώρα, με απώτερο στόχο να στραφεί κατά μιας άλλης
 - 4) **τρομοκρατία του κοινού ποινικού δικαίου**, χωρίς πολιτική στόχευση αλλά οικονομικά κίνητρα
 - 5) **εναλλακτική πολιτική πρόταση στο πλαίσιο δημοκρατικών πολιτευμάτων** (αναπτύχθηκε κυρίως τη δεκαετία του 1970 στην Ευρώπη και εμφανίστηκε ως «τυφλή βία» εναντίον αθώων πολιτών ή εναντίον επιλεγμένων στόχων, με επιδίωξη την ανατροπή του υπάρχοντος κοινωνικοπολιτικού συστήματος) .(8)

- ▶ Τα τρομοκρατικό χτύπημα την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 στις ΗΠΑ από την Αλ Καΐντα, εγκαινίασε με τον πιο τραγικό τρόπο μια νέα περίοδο για τις διεθνείς σχέσεις, την παγκόσμια πολιτική ισορροπία, τη θέαση και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από τα όλα τα κράτη. Παρουσιάστηκε μια νέα μορφή, διαφορετική- από αυτήν που ο κόσμος γνώριζε μέχρι τότε- στα βασικά της σημεία. Η συγκεκριμένη εγκληματική πράξη, είχε έντονο πολιτικό συμβολισμό και την μορφή πολεμικής δράσης, γεγονός που προκάλεσε ειδικά στους κατοίκους των χωρών της Δύσης αυξημένο φόβο και ανασφάλεια.
- ▶ Σύμφωνα με τον Ομότιμο Καθηγητή κύριο Κουράκη, «τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτού του νέου φαινομένου είναι, τα εξής:
- ▶ 1) **Ο τρομοκράτης χτυπάει χωρίς εμφανή ταυτότητα, γίνεται «αόρατος».** Έως τώρα, οι τρομοκρατικές επιθέσεις συνοδεύονταν τις περισσότερες φορές από μία προκήρυξη ή ανακοίνωση της οργάνωσης που αναλάμβανε και την ευθύνη τους, έτσι ώστε να δοθεί ένα «μήνυμα» στην κοινή γνώμη για τους σκοπούς της οργάνωσης και τους λόγους των επιθέσεων. Στο τρομοκρατικό εγχείρημα της 11ης Σεπτεμβρίου κάτι τέτοιο δεν συνέβη, προφανώς διότι το «μήνυμα» που ήθελαν να περάσουν οι δράστες είχε «οπτική» διάσταση (γενικότερο πλήγμα στο γόητρο μιας υπερδύναμης), χωρίς να χρειάζεται η αποκάλυψη της ταυτότητάς τους. Άλλωστε, με την ανωνυμία τους οι τρομοκράτες αφαιρούν από τον αντίπαλο το πλεονέκτημα μιας δίκαιης απάντησης στις ενέργειές τους.

2) Ο τρομοκράτης αυτοκαταστρέφεται κατά τη διάρκεια της τρομοκρατικής επίθεσης. Η συνήθης έως τώρα πρακτική, τουλάχιστον στις δυτικές χώρες, ήταν να λαμβάνουν οι τρομοκράτες όλα τα αναγκαία μέσα, ώστε να διασώζουν τη ζωή τους, να αποφεύγουν τη σύλληψη και να συνεχίζουν αργότερα με νέα χτυπήματα. Αντίθετα, στις νέες μορφές τρομοκρατίας επικρατεί μία αντίληψη αυτοθυσίας, που προφανώς συνδυάζεται με φανατική προσήλωση σε θρησκευτικοπολιτικά ιδεώδη και σχετίζεται, κατά τα φαινόμενα, με τον ισλαμικό φονταμενταλισμό: Ο τρομοκράτης ενεργεί με την απόφαση να πεθάνει και τίποτε δεν μπορεί να τον σταματήσει, γεγονός όμως που τον καθιστά ακαταμάχητο.

3) Ο τρομοκράτης όχι μόνο δεν αποφεύγει να πλήξει αθώους πολίτες, αλλά και το επιδιώκει. Έως τώρα, στόχους των τρομοκρατών, τουλάχιστον στις δυτικές χώρες, αποτελούσαν συγκεκριμένα πολιτικά, στρατιωτικά. Τα τυφλά χτυπήματα βίας κατά αθώων τρίτων αντιμετωπίζονταν από τους δράστες αυτούς με σκεπτικισμό, λόγω του ότι θα μπορούσαν να επιφέρουν τη γενική κατακραυγή, αλλά και, ίσως, λόγω μιας διαφορετικής αντίληψης για την αξία της ανθρώπινης ζωής. Αντιθέτως, στα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 και της 11ης Μαρτίου 2004, η ανθρώπινη ζωή υποβαθμίζεται εντελώς. **Ως δικαιολόγηση του εγκλήματος αναδεικνύεται η αρχή της «συλλογικής ευθύνης» («φταίνει όλοι οι Αμερικανοί»), με αποτέλεσμα τις εκατόμβες αθώων θυμάτων.**

4) Ο τρομοκράτης κινείται πλέον πέρα από τα σύνορα μιας συγκεκριμένης χώρας και επιδιώκει, αντίστοιχα, ευρύτερους, υπερεθνικούς στόχους. Έως τώρα, οι ενέργειες των τρομοκρατών στόχευαν να επηρεάσουν τις πολιτικές / κοινωνικές εξελίξεις της χώρας όπου είχαν και την έδρα τους, είχαν δηλαδή έναν «εθνικό» ή, έστω, αυτονομιστικό -«απελευθερωτικό» χαρακτήρα.

- Η νέα μορφή της τρομοκρατίας, έχει τον χαρακτήρα πολεμικής επίθεσης σε μια υπερδύναμη και στοχεύει, να φέρει σε αντιπαράθεση το μουσουλμανικό στοιχείο προς αυτή την υπερδύναμη και προς τον δυτικό κόσμο γενικότερα.

5) Ο τρομοκράτης χρησιμοποιεί την τελευταία λέξη της τεχνολογίας και εκτελεί τις κινήσεις του με μεγάλη ακρίβεια και οργάνωση, έτσι ώστε να μειώσει τον κίνδυνο αποτυχίας στο ελάχιστο.

Το χαρακτηριστικό αυτό διακρίνει έως ένα βαθμό και τις δυτικές τρομοκρατικές οργανώσεις. Όμως, στην επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου : «μέσα σε δύομισυ ώρες τέσσερα αεροπλάνα παρεκκλίνουν από την πορεία τους και (τουλάχιστον τα τρία από αυτά) πέφτουν στους στόχους τους με παραδειγματική ακρίβεια, και μάλιστα σε χρόνο τέτοιο ώστε ο δεύτερος στόχος να πληγεί όταν θα έχουν ήδη φθάσει (λόγω του πρώτου στόχου) οι τηλεοπτικές κάμερες! Επίσης, στην επίθεση της Μαδρίτης, πέρα από την αριστοτεχνική εκτέλεση εντύπωση προκαλεί η στοχοθεσία του εγχειρήματος, καθώς και η επιλογή του χρόνου (timing): Μ' ένα χτύπημα επιχειρείται η ανατροπή του πολιτικού σκηνικού της Ισπανίας και η πλήρης απόσυρση των στρατευμάτων της από το Ιράκ!» (9)

- ▶ Ο φόβος που προκλήθηκε και το αίσθημα ανασφάλειας, ήταν δύο από τους βασικούς στόχους των τρομοκρατών. Η αίσθηση των πολιτών ότι ο τρομοκράτης δεν έχει όνομα και όχι μόνο δεν διστάζει αλλά αποτελεί και αυτοσκοπό, να θυσιαστεί προκειμένου να εκπληρώσει την αποστολή του, δημιούργησε μια ψυχολογική κατάσταση μόνιμης απειλής και αμφιβολίας. Έχουμε να αντιμετωπίσουμε κοινωνίες στις οποίες κυριαρχεί η κουλτούρα του φόβου.
- ▶ Οι διαφορές μεταξύ παλαιάς και Νέας τρομοκρατίας είναι εμφανείς και προκαλούν ιδιαίτερες δυσκολίες στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Οι μυστικές υπηρεσίες είναι δύσκολο να εντοπίσουν και να εξαρθρώσουν τέτοιου είδους τρομοκρατικές οργανώσεις. Οι δυσκολίες αυτές έγκειται στα εξής χαρακτηριστικά τους συνοπτικά:

- **Η νέα τρομοκρατία είναι πιο βίαιη**
- **Οι πιο επικίνδυνοι εγκληματίες σήμερα είναι διακρατικοί** , μη κρατικοί φορείς , οι οποίοι ενεργούν σε παγκόσμιο επίπεδο και επιθυμούν να καταφέρουν ζημιά και ακόμα και να καταστρέψουν όχι μόνο την Δύση αλλά όλα τα κρατικά κοσμικά συστήματα, συμπεριλαμβανομένων και των ισλαμικών . Οι προηγούμενοι τρομοκρατικοί οργανισμοί είχαν κυρίως τοπική ατζέντα και φιλοδοξίες .
- **Η νέα τρομοκρατία είναι πολύ καλύτερα χρηματοδοτούμενη από τους προκατόχους της** , οι οποίοι στηρίζονταν κυρίως στην χρηματοδότηση των ενεργειών τους από σχετικές κυβερνήσεις
- **Οι σύγχρονοι τρομοκράτες είναι πολύ καλύτερα εκπαιδευμένοι στην διεξαγωγή πολέμου** ,σε σχέση με αυτούς στο παρελθόν ,οι οποίοι συχνά ήταν ερασιτέχνες και χρησιμοποιούσαν αυτοσχέδια εκρηκτικά και παλαιά όπλα

- Οι σύγχρονοι τρομοκράτες είναι πιο δύσκολο να εντοπιστούν σε σχέση με τις προηγούμενες ομάδες .Οι δυτικές μυστικές υπηρεσίες δυσκολεύονται να τους εντοπίσουν και να διεισδύσουν στους πυρήνες.
- Η διαθεσιμότητα των όπλων μαζικής καταστροφής, αύξησε σε μεγάλο βαθμό την ανησυχία για την απειλή των τρομοκρατών και την ζημιά που θα μπορούσαν να προκαλέσουν
- Η εστιασμένη τρομοκρατία, στοχεύει σε συγκεκριμένους συμβολικούς στόχους, όπως κεντρικά γραφεία εταιρειών ή κυβερνητικών φορέων.

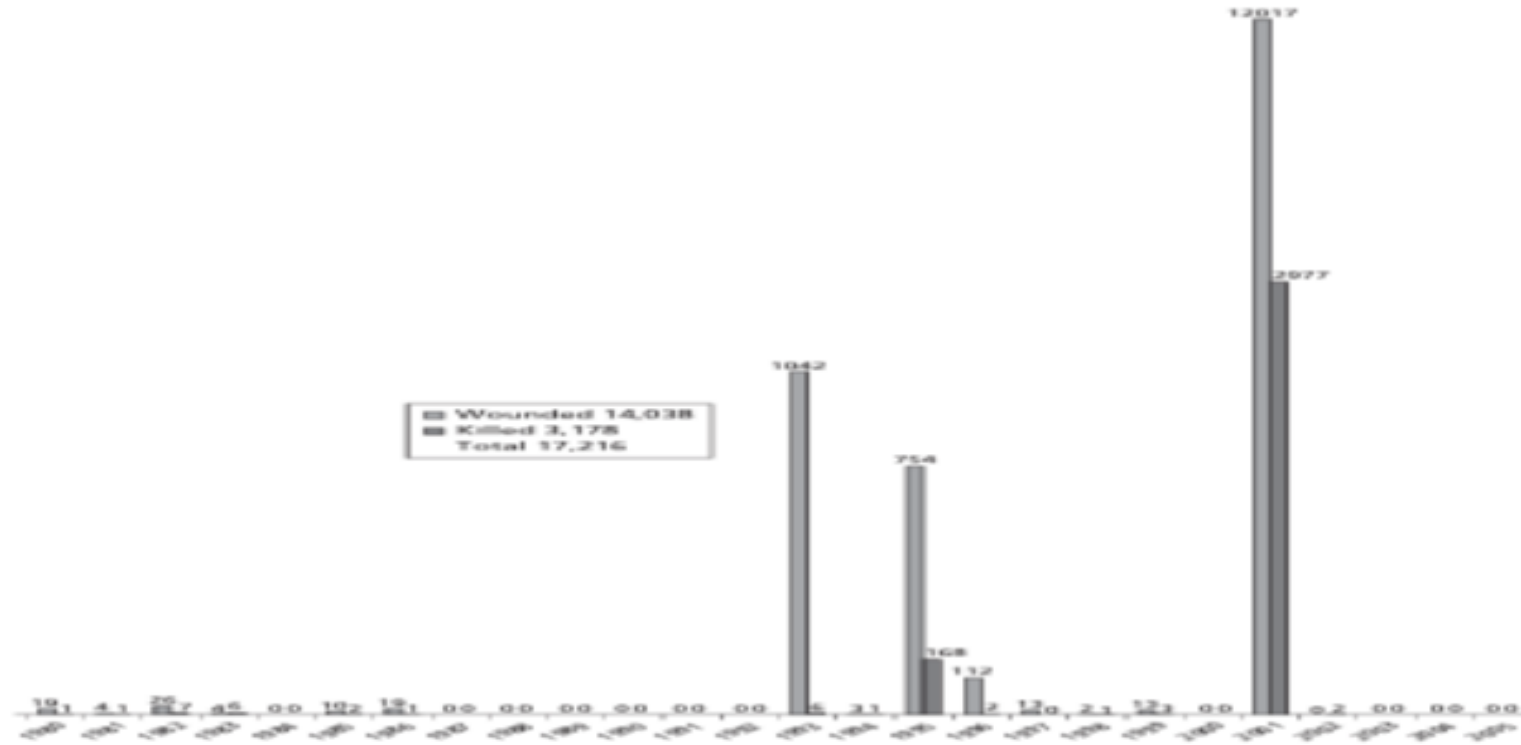

FIGURE 11.5 Casualties of Terrorism, 1980–2005

NOTES: The FBI uses 12,017 as an estimate for the number of those injured as a result of the September 11 attack; the exact number is unknown. Seventeen persons were infected by and recovered from exposure to the anthrax mailings during September–November 2001.

SOURCE: FBI's *Terrorism in the United States, 2005* (FBI, 2007b), p. 21.

ΤΟ ΤΡΑΥΜΑ

- ▶ **Οι ψυχολογικές αντιδράσεις του θύματος εξαρτώνται από:**
 - **Τα Χαρακτηριστικά του Εγκλήματος**
 - **Τα Χαρακτηριστικά του Δράστη**
 - **Τα Χαρακτηριστικά του Θύματος**
- ▶ Τα βασικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν τον ψυχολογικό αντίκτυπο του εγκλήματος αφορούν και τα χαρακτηριστικά του ίδιου του εγκλήματος. Τα χαρακτηριστικά του εγκλήματος μπορούν να ταξινομηθούν ως αντικειμενικά ή υποκειμενικά και είναι εν μέρει υπεύθυνα για τον προσδιορισμό, την παρουσία και τη σοβαρότητα της ψυχολογικής δυσφορίας μετά τη θυματοποίηση [Kilpatrick and Acierno, 2003]. Περιλαμβάνονται οι αντικειμενικοί παράγοντες: κατηγορία θύματος, διάρκεια θυματοποίησης, βαθμός άσκησης βίας, χρήση ενός όπλου και πρόκληση σωματικών βλαβών στο θύμα [Weaver and Clum, 1995; Kilpatrick και Acierno, 2003]. Οι υποκειμενικοί παράγοντες, από την άλλη πλευρά, περιλαμβάνουν την αντιληπτή απειλή θανάτου ή σωματικού τραυματισμού και την αίσθηση ελέγχου του θύματος. Οι υποκειμενικοί παράγοντες έχουν διαπιστωθεί ότι έχουν αξιοσημείωτα μεγαλύτερη επίδραση από τους αντικειμενικούς παράγοντες για τα θύματα διαπροσωπικής βίας [Kilpatrick και Acierno, 2003]. Τα εγκλήματα ταξινομούνται συνήθως σε τρεις κατηγορίες: βίαια εγκλήματα (π.χ., ληστεία, σωματική επίθεση, σεξουαλική επίθεση και ανθρωποκτονία), εγκλήματα κατά ιδιοκτησίας (π.χ. κλοπή, απάτη και εμπρησμός) και εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης [Schmallegger και Volk, 2008].

- ▶ **Τα χαρακτηριστικά του δράστη και η σχέση του με το θύμα, μπορούν επίσης να επηρεάσουν την ψυχολογική επίδραση της θυματοποίησης.** Οι συνέπειες στην ψυχική υγεία μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιζήμιες σε περιπτώσεις όπου οι δράστες βρίσκονται σε θέσεις εμπιστοσύνης και εξουσίας. Παραδείγματος χάριν δράστες: γονείς ή κηδεμόνες, θρησκευτικοί ηγέτες, αστυνομία, γιατροί λ.α. Παρόλο που η παραβίαση της εμπιστοσύνης μπορεί να αποβεί επιζήμια για τα θύματα όλων των ηλικιών, η ψυχολογική επίδραση της θυματοποίησης από κάποιον που βρίσκεται σε θέση εμπιστοσύνης μπορεί να είναι ιδιαίτερα έντονη για τα παιδιά [Dominelli, 1989; Feinauer, 1989].
- ▶ **Τα χαρακτηριστικά του θύματος είναι πιθανό να έχουν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στην ψυχολογική κατάσταση των θυμάτων.** Τα ατομικά χαρακτηριστικά που επηρεάζουν τις ψυχολογικές αντιδράσεις στο έγκλημα περιλαμβάνουν παράγοντες, όπως το φύλο, η ηλικία, η φυλή, η εθνικότητα και η κοινωνικοοικονομική κατάσταση και παράγοντες ατομικού επιπέδου, συμπεριλαμβανομένων των προηγούμενων και εμπειρίες προηγούμενης θυματοποίησης και τραύματος, προϋπάρχουσες ψυχικές ασθένειες και κοινωνική υποστήριξη.

- ▶ Το φύλο είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν το ψυχολογική αντίδραση στο έγκλημα και συνδέεται στενά με τα είδη εγκλημάτων που διαπράττονται κατά γυναικών και κατά των ανδρών. Είναι γνωστό ότι οι άντρες είναι περισσότερο πιθανόν να είναι και οι δράστες και τα θύματα του εγκλήματος καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, αλλά ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια διατρέχουν σημαντικά μεγαλύτερο κίνδυνο να είναι θύματα ορισμένων ιδιαίτερων μορφών εγκλήματος (σεξουαλικά εγκλήματα) [Finkelhor, 2007]. Επιπλέον, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν περισσότερους τύπους θυματοποίησης σε ολόκληρη την διάρκεια της ζωής τους και είναι πιο πιθανό να γίνουν επανειλημμένα θύματα και να γνωρίζουν τον δράστη του εγκλήματος [Marley and Buila, 2001]. (12)

- ▶ Ένα τυπικό μοτίβο ψυχικής, συναισθηματικής και φυσικής αντίδρασης παρατηρείται στην πλειοψηφία των ανθρώπων μετά από έκθεση σε ένα σοβαρό τραυματικό γεγονός. Αυτή η αντίδραση συνίσταται σε αυξημένο άγχος και διέγερση, δυσκολίες στον ύπνο, συναισθηματικό μούδιασμα και απόσυρση, καθώς και ανησυχία για την επανάληψη του γεγονότος. Οι περισσότεροι άνθρωποι που εκτίθενται σε ένα τέτοιο γεγονός, εντός ημερών ή εβδομάδων από την έκθεση, θα αρχίσουν να αντιδρούν πιο ήπια. Παρόλα αυτά, παρατηρούνται ήδη σημάδια ψυχοπαθολογίας πολύ πριν το τέλος του πρώτου μήνα μετά το τραύμα. Σοβαρά τραυματίες επιζώντες περιγράφουν μια αίσθηση βαθιάς μεταμόρφωσης: η διάθεσή τους είναι δυσφορική και ευερέθιστη, έχουν χάσει την αίσθηση ασφάλειας, και ελέγχουν εξονυχιστικά τον έξω κόσμο για πιθανές απειλές. Ο ύπνος τους είναι κακής ποιότητας και διαταράσσεται από εφιάλτες. Οι προσωπικές σχέσεις διαταράσσονται από εκρήξεις θυμού, τάση για απομόνωσης και αδυναμία να μοιραστούν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους. Τα συμπτώματα αυτά συχνά δηλώνουν την εμφάνιση ψυχοπαθολογίας (13)

- ▶ Ποια είναι όμως η «φυσιολογική» αντίδραση σε τέτοιου είδους γεγονότα;
- ▶ Ο Forster περιγράφει την κανονική πορεία της προσαρμογής μετά από ένα τέτοιο βίωμα:

1. Φάση απόκρισης - response phase

- ▶ α) outcry
- ▶ β) repair and early recovery

2. Φάση προσαρμογής- adaptation phase

- ▶ α) intrusive
- ▶ β) alternating intrusion and denial
- ▶ γ) denial and avoidance predominate

3. Ανάρρωση- recovery.

- ▶ Η αρχική φάση της κατακραυγής και του συναγερμού συνήθως διαρκεί μόνο λεπτά στις περισσότερες περιπτώσεις στην οποία το τραύμα είναι ξαφνικό και διακριτό

- ▶ Η πλειοψηφία των θυμάτων βιώνει έως κάποιο βαθμό έντονη ανησυχία, φόβο, άρνηση, θυμό, απόσυρση, ή ακόμα και ψυχοκινητική καθυστέρηση. Συνολικά, η φάση απόκρισης μπορεί να διαρκέσει από μερικές ώρες ή ημέρες ανάλογα με το τραύμα και το υποκείμενο. Ωστόσο, η μετάβαση στην επόμενη φάση ενδέχεται να καθυστερήσει εάν υπάρχει ανάγκη να επικεντρωθούμε στην επιβίωση (McFarlane και Raphael, 1984; McFarlane, 1988). (14)

Trauma- and Stressor-Related Disorders (265)

- 313.89 (F94.1)** Reactive Attachment Disorder (265)
Specify if: Persistent
Specify current severity: Severe
- 313.89 (F94.2)** Disinhibited Social Engagement Disorder (268)
Specify if: Persistent
Specify current severity: Severe
- 309.81 (F43.10)** Posttraumatic Stress Disorder (includes Posttraumatic Stress Disorder for Children 6 Years and Younger) (271)
Specify whether: With dissociative symptoms
Specify if: With delayed expression
- 308.3 (F43.0)** Acute Stress Disorder (280)

DIAGNOSTIC AND
STATISTICAL MANUAL OF
MENTAL DISORDERS FIFTH
EDITION DSM-5™
15. DIAGNOSTIC AND
STATISTICAL MANUAL OF
MENTAL DISORDERS FIFTH EDI
TION DSM-5™, 2013
American Psychiatric
Association

___.	(___.)	Adjustment Disorders (286)
		<i>Specify whether:</i>
309.0	(F43.21)	With depressed mood
309.24	(F43.22)	With anxiety
309.28	(F43.23)	With mixed anxiety and depressed mood
309.3	(F43.24)	With disturbance of conduct
309.4	(F43.25)	With mixed disturbance of emotions and conduct
309.9	(F43.20)	Unspecified
309.89	(F43.8)	Other Specified Trauma- and Stressor-Related Disorder (289)
309.9	(F43.9)	Unspecified Trauma- and Stressor-Related Disorder (290)

- ▶ Στο DSM-IV-TR (American Psychiatric Association), ένα τραυματικό γεγονός ορίζεται ως ένα γεγονός που περιλαμβάνει απειλή θανάτου ή απειλής της σωματική ακεραιότητας του εαυτού ή άλλων και οδηγεί σε μια υποκειμενική αντίδραση του ατόμου στο φόβο, στην έλλειψη βοήθειας ή στον τρόμο. Επιδημιολογική έρευνα αποκάλυψε ότι μέχρι και το 90% των πολιτών στις Ηνωμένες Πολιτείες εκτίθενται σε τουλάχιστον ένα τραυματικό συμβάν (όπως ορίζεται στο DSM-IV-TR) στην πορεία της ζωής τους (Breslau και Kessler 2001), και πολλά από αυτά τα άτομα εκτίθενται σε περισσότερα από ένα τραυματικά γεγονότα. (16)

- ▶ Κατά τη διάρκεια των αιώνων, η κοινωνία και τα μέλη της αντέδρασαν αμέτρητα φορές σε τραγωδίες και πράξεις βίας: φυσικές καταστροφές και πράξεις πολέμου, μεταξύ άλλων. Η τρομοκρατία έχει γίνει μια από τις πιο καταστροφικές απειλές για την ανθρώπινη υπόσταση. Υπάρχει μια αιτιολογική σχέση μεταξύ της εμπειρίας του τραύματος και του υποθετικού αποτελέσματος; Η έκθεση σε τραύμα έχει μακροπρόθεσμες επιπτώσεις; Υπάρχουν προσωπικοί παράγοντες κινδύνου για την ανάπτυξη και τη διατήρηση της ψυχοπαθολογίας μετά τον τραυματισμό; Και πώς γίνεται η θεραπεία και η χρήση συγκεκριμένων στρατηγικών αντιμετώπισης των επιπτώσεων της αντίδρασης μετά από καταστροφή;
- ▶ Την 11η Σεπτεμβρίου του 2001, οι τρομοκράτες μετατρέπουν τα επιβατικά αεροσκάφη σε όπλα μαζικής καταστροφής, ισοπεδώνουν το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου της Νέας Υόρκης και προκαλούν ασφυξία με την επίθεσή τους στο Πεντάγωνο, στην Ουάσιγκτον. Χιλιάδες έχασαν τη ζωή τους εκείνη την ημέρα και τις μέρες που ακολούθησαν. **Ο υπολογισμός του κόστους αυτών των γεγονότων, θα πρέπει να περιλαμβάνει, πέρα από την έκταση της ζημιάς σε δημόσια και ιδιωτικά κτίρια ή το άθροισμα του αριθμού νεκρών και τραυματιών, τις ζωές των αμέτρητων εργαζομένων διάσωσης ή αστυνομικών και τις φυσικές, ψυχολογικές, συναισθηματικές και οικονομικές επιπτώσεις στις ζωές ίσων επέζησαν αλλά και των μελών των οικογενειών ή των φίλων τους. (17-18)**

- ▶ Εξ ορισμού, η τρομοκρατία προορίζεται να είναι τραυματική. Ο Waugh (2001) στο κεφάλαιο του σχετικά με τη διαχείριση της τρομοκρατίας ως περιβαλλοντικού κινδύνου ορίζει τα βασικά της στοιχεία:
- **Η χρήση απειλών ή η χρήση υπέρμετρης βίας**
- **Στόχος: σκόπιμη πρόκληση βλάβης.**
- **Η πρόθεση να αποδιοργανωθούν και να τρομοκρατηθούν όχι μόνο τα άμεσα θύματα, αλλά και οι γύρω τους.**
- **Η επιλογή των θυμάτων βάσει της συμβολική τους αξίας (ακόμα και βάσει αθωότητά τους). (19)**

- ▶ Για να προσαρμοστούν στο τραυματικό συμβάν, τα θύματα πρέπει να αντιμετωπίσουν την έννοια του τραύματος και τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της τρομοκρατικής ενέργειας. Ο Figley (1985) υποστηρίζει ότι η διαδικασία αποκατάστασης απαιτεί μετασχηματισμό από μια αποδιοργανωμένη ψυχολογική κατάσταση (ως θύμα), σε μια αίσθηση ευζωίας (ως επιζών). Για να επιτύχει αυτή την προσαρμογή, το άτομο πρέπει να «απαντήσει» (να ανταποκριθεί) σε μερικές θεμελιώδεις ερωτήσεις, όπως: «Τι συνέβη; Γιατί αυτό συνέβη; Γιατί αντέδρασα έτσι; Τι γίνεται αν συμβεί ξανά; Πώς μπορώ να ζήσω σε έναν κόσμο όπου αυτά τα πράγματα μπορούν να συμβούν σε ανθρώπους σαν εμένα;». Αυτός ο τύπος γνωστικής επεξεργασίας είναι κρίσιμος για την προσαρμογή του θύματος μετά το τρομοκρατικό χτύπημα και μπορεί να εξαρτάται από δύο σημαντικά σύνολα μεταβλητών:
 - Τα μεμονωμένα χαρακτηριστικά των ατόμων και
 - Τα χαρακτηριστικά των γεγονότων (π.χ. τύπος συμβάντος, το μέγεθος της εκδήλωσής του, το επίπεδο έκθεσης, η εγγύτητα στο συμβάν). (20)

Βιβλιογραφία

33

- ΚΟΥΡΑΚΗΣ Ν., 2009, «Το Νέο Πρόσωπο της Τρομοκρατίας» , 2001 εφημ. «Κόσμος του Επενδυτή», της 30.9.2001, σελ. 30.
- Ε.ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ, 2007, «Οργανωμένο Έγκλημα και Τρομοκρατία», Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ
- ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., 2011, «Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας», ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
- ANDREW SILKE University of Leicester, UK, 2003, «Terrorists, Victims and Society Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences», John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex PO19 5SS, England
- JO GOODEY , 2005, «Victims and Victimology: Research, Policy and Practice», Pearson Education Limited Edinburgh Gate Harlow Essex CM20 2JE England
- LORRAINE WOLHUTER, NEIL OLLEY AND DAVID DENHAM, 2009, «Victimology Victimisation and Victims' Rights», Routledge-Cavendish 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN
- STEPHEN L. O'BRIEN, 1998, «Traumatic Events And Mental Health», CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
- SHOHAM S. G., , KNEPPER P., KETT M., 2010, «International Handbook Of Victimology», CRC Press Taylor & Francis Group 6000 Broken Sound Parkway NW, Suite 300
- ROBERT J. URSANO, ANN E. NORWOOD, 2003, «Trauma and Disaster- Responses and Management», American Psychiatric Publishing, Inc. 1000 Wilson Boulevard Arlington, VA 22209-3901
- VIANO E. «Terrorism in the Age of Globalization» άρθρο στον τόμο Ι : «Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας», Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ι. Φαρσεδάκη, Νομική Βιβλιοθήκη , Αθήνα 2011
- WAYNE P.- TURVEY B.E., 2009, «Forensic Victimology-Examining Violent Crime Victims in Investigative and Legal Contexts», Elsevier 30 Corporate Drive, Suite 400, Burlington, MA 01803, USA
- DIAGNOSTIC AND STATISTICAL MANUAL OF MENTAL DISORDERS FIFTH EDITION DSM-5TM, 2013 American Psychiatric Association